

ИРОН АЕВЗАДЖЫ АХУЫРТЫ КОНСПЕКТ
СКЪОЛАМОЕ ЦОЕТТОЕГОЕНОЕН КЪОРД

Тема : «Ма уарзон Ирыстон»

«УАРЗ ДÆ БÆСТÆ, УАРЗ ДÆ ХЪÆСТÆ»

Хъомылгæнæг Абойты Фатима

г.Беслан 2017 аз.

НЫСАНТÆ: - Ныффидар кæнын сабиты зоньндзинæдтæ нæ республикайы тыххæй. Зæрдыл æрлæууын кæнын Ирыстоны тырыса, герб; цы нысан кæнынц тырысайы æртæ хуызы æмæ мысыры ныв гербыл. Ирон адæмы рагон дарæсмæ æркаст, иртасын дарæсы алы хай; дзырдтæ: *разгæттæ, къæртт къаба, ибкæ, риуы æгънæджытæ, хыз, уæлард, цухъхъа, бæрцытæ, хæдбынтæ, æфсæгготджын хæдон, худ, рон*. Сабиты фæлтæрын ирон орнаменты элементтæ ныв кæныны. Сахуыр кæнын ирон æмбисонд *«Райгуырæн бæстæ адджын у!»*.

- Рæзын кæнын сывæллæттæ зæрдылдард, хъуыдыкæнынад, хъæздыгдæр кæнын сæ дзырдурат.

- Райгуырæн бæстæ куыд уарзой, сæрыстыр дзы куыд уой, сабиты уыцы хуызы хъомыл кæнын.

ÆРМÆГ: Ирыстоны тырыса, герб, ноутбук, проектор, экран, презентаци «Ирыстоны æрдз», куклатæ – чызг æмæ лæппу – ирон дарæсы, алы сабийæн дæр хъæбæр гæххæттæй лыггонд разгом кæнæ цухъхъа, хуызджын кърандæстæ; ирон фæндырдзагъды фонограммæ.

АХУЫРТЫ НЫВÆСТ

1. Æнгуылдзты гимнастика:

*Иу, дыууæ, æртæ, цыппар, фондз –
Де 'нгуылдзтæ ды банымайын зон!
Хæларæй æмæ фидарæй
Кæрæдзимæ фидарæм!*

2. Ирыстоны тыххæй зонындзинæдтæ фæлхатæн.

- Сабитæ, абон мах ацæудзыстæм диссаджы балцыл нæ райгуырæн бæстæйыл. Уæ хорзæхæй, мæ фæрстытæн мын раттут дзуæппытæ:
- Цавæр адæмыхатт стæм мах?
- Цавæр æвзагыл дзурæм?
- Куыд хуыйны нæ республикæ?
- Цавæр бæстæ у нæ республикæ?
- Ирыстоны сæйраг горæт куыд хуыйны?
- Мах кæм цæрæм, уыцы горæт та?
- Цавæр горæттæ ма ис ноджыдæр Ирыстоны?
- Ирыстоны хъæутæй кæцытæ зонут?
- Ранымайут Ирыстоны цæугæдæттæ.
- Цы зæгъæн ис Ирыстоны æрдзы тыххæй?

Экраныл æвдыст цæуы презентации «Ирыстоны æрдз».

Хъомылгæнæг æвдисы расугъд къопп, у ирон орнаментæй фæлыст. Система дзы Ирыстоны тырыса æмæ герб.

- Сабитæ, ай та цы у? (*Ирыстоны тырыса. Кæнд у æртæ хуызæй: урс, сырх, бур. Урс – улы сыгъдæгдзинад, сырх – хъæбатырдзинад, бур – фарн*).

- Уæд мæнæ ай та цы у? (*Ирыстоны герб. Ис ыл мысыры ныв. Уый нысан кæны райгуырæн зæххы хъахъхъæнæг. Мысыр у ныфсджын, хъæбатыр æмæ цардæг сырд. Йæхæдæг никæй бахъыгдардзæн, фæлæ бахъуаджы рæстæг æдасæй бырсдзæн знаджы ныхмæ*).

- Ирон адæм царынц. Ирыстоны цары бирæ æндæр адæмыхæттæ. Царынц хæларæй, лымæнæй, уымæн æмæ ирон адæм сты уазæгуарзон æмæ зæрдæхæлар æмæ алкæмæн дæр сæ зæрдæйы Ирыстоны. Уый у сæ райгуырæн зæхх. Нæ Ирыстон у диссаджы рæлугъд! Ис нæм бæрзонд хæхтæ, тар хъæдтæ, уæрæх угæрдæнтæ æмæ быдыртæ, цъитиджын хæхтæ æмæ знæт дæттæ хорздзинадæй хай кæнынц.

3. Улæфты минут.

- Ныр та не 'уæнгтæ аивазæм æмæ иу чысыл баулæфæм.

Пурти зæххыл гæпп, гæпп, гæпп,

Æз йæ фæстæ – сæпп, сæпп, сæпп.

Уый мæ цурæй гæпп, гæпп, гæпп,

Æз йæ фæстæ – сæпп, сæпп, сæпп.

Уый мæ цурæй гæпп, гæпп, гæпп,

Æз йæ фæстæ – сæпп, сæпп, сæпп.

Уæд кæдæм лидзы тæргай?

Чи йын ахордта йæ хай?

Ратулæд фæлтау мæнмæ!

Ратул, о пурти, мæнмæ!

Мах фæхъазæм иумæ фаг,

Æз ызгъораг, ды – тæлфаг!

4. Ирон адаемы рагон дарæсмæ æркаст.

- Мæ хуртæ, зæгъут-ма, чи уыдысты нæ рагфыдæлтæ? (*скифтæ, сæрмаеттæ, алантæ*)
- Цы у нæ бон зæгъын уыдоны тыххæй, цавæр адæм уыдысты?
- Уыцы раджыйы замантæй нæм абон æрбацыдысты диссаджы уазджытæ!

Куклатæ ирон дарæсы. Æркасын сын сæ дарæсмæ, амонын дарæсы алы хай. Æмхъæлæссæй сфæлхатын дзырдтæ, стæй та – иугай. Бакусын дзырдты мырон ультурсæйыл..

- Цы ис зæгъæн ирон дарæсæй? (*У аив, рæсугъд, зæрдæ хъæлдзæг кæны йæ уындай*).
- Кæд дардтой ахæм дарæс?
- Ныры заман кæм фенæн ис ахæм дарæс? (*ирон кæфтыты концерты, театры, кæнæ ма – ног чындзыл*).

5. Ирон орнамены элементтæ ныв кæнын.

- Зæгъут-ма, мæ къонатæ, цæмæй аивгонд æрцауынц ирон дарæсы хæйттæ? (*ирон орнаментæй*)
- Æмæ ма ноджыдæр кæм фенæн ис уыцы нывæфтыдтæ? (*хæдзары дзаумайыл, стъæлттыл, фынгтыл, бандæттыл, скъæппытыл, мигæнæнтыл, бæгæныкъустыл...*)
- Уæдæ-ма сымах дæр бафæлварут, уæ разы цы гæххæттын разгæмттæ æмæ цухъхъатæ ис, уыдон саив кæнын орнаменты нывæфтыдтæй!

Райхъуыст ныллæг фæндырдзагъд, сабитæ ныв кæнынц.

6. Æмбисонд Ирыстоны тыххæй.

- Сабитæ, зæгъут-ма, куыд æмбарут ахæм ирон æмбисонд **«Райгуырæн**

бæстæ адджын у»?

- Ирыстон у махæн нæ райгуырæн зæхх, нæ Фыдыбæстæ. Поэт Кочысаты Мухарбег афтæ фыста:

*Ды дæ мæ цин, мæ цардамонд,
Фыдыбæстæ, дæуæй
Мæнæн зынаргъдæр, адджындæр
Нæ уыди æмæ нæй!*

Сабитæ иумæ дзурынц æмбисонд, стæй та – алчи хицæнæй.

- Сабитæ, нæ абоны балц кæронмæ æрхæццæ. Уæ зæрдыл дзы цы бадардтат?
- Ирыстон у махæн нæ фыдæлты уæзæг. Дзырд мын раттут уæ райгуырæн бæстæ кæй уарздзыстут æмæ, куы рахъомыл уат, уæд кæй архайдзыстут нæ Фыдыбæстæйы æнæфыдбылыз æмæ хъæздыгдзинадыл!